

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Дніпровський державний
агарно-економічний
університет

Видавництво ТОВ «ДКС-центр»

Ефективна економіка № 9, 2017

УДК [330.341 : 504.06] : 351

C. M. Голубка,

*д. е. н., професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
ДВНЗ «Університет банківської справи»*

R. P. Білоскурський,

*канд. екон. наук, доцент, декан економічного факультету,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича*

ПАРАДИГМАЛЬНІ ЗАСАДИ НАЦІОНАЛЬНОГО ЕКОЛОГО- ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН

S. Holubka,

Doctor of Economics, Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance

R. Biloskurskyy,

Ph.D., Associate Professor

PARADIGNAL PRINCIPLES OF NATIONAL OF ECOLOGICAL AND ECONOMIC DEVELOPMENT IN THE CONDITIONS OF GLOBAL CHANGES

У статті здійснено наукове обґрунтування концептуальних підходів формування політики еколо-економічного розвитку України та визначено пріоритетні заходи у даній сфері. Проведено класифікацію можливих типів політики за різними концептуальними ознаками: залежно від середовищних умов – реформістська, ситуативна, консервативна; залежно від ідеологічної основи – соціально-демократична, ліберальна, консервативна, націоналістична, прагматична; залежно від урахування досвіду інших держав – інтеграційна, змішана, автономна; залежно від характеру застосування механізмів державного регулювання – обмежуюча, стимулююча, стримуюча, дозвільна, мобілізаційна, відтворювальна, комбінаційна; залежно від обов’язковості виконання управлінських рішень – директивна, рекомендаційна, прихована; залежно від часових характеристик реалізації механізмів – спланована (стратегічна, превентивна), ситуативна (актикрізова, стабілізаційна). Для України обґрунтовано необхідність реалізації політики еколо-економічного розвитку реформістсько-сituативного, націоналістичного, інтеграційного, комбінаційного, прихованого, створюючого умови для ринкового саморегулювання, регіонального типу. Здійснено огляд основних програмних і стратегічних нормативно-правових документів України у сфері еколо-економічного розвитку, з чого зроблено висновок про високий

рівень їх формалізму через охоплення надмірної кількості проблемних питань, для вирішення яких є відсутньою політична воля. Обґрунтовано актуальність дії Стратегії еколо-економічного розвитку України, базовими умовами успішної реалізації якої має бути демонополізація ринку природних ресурсів, промоція екологічного маркетингу з метою формування екологічно орієнтованого попиту та задоволення відповідних потреб, цільовий еколо-економічний розвиток в обмежених просторових масштабах. Запропоновано шляхи забезпечення еколо-економічного розвитку України з погляду вирішення гострих проблем, здійснення управлінських і ринкових інновацій. Управлінські інновації включають інституційні та ресурсні інновації, причому інституційні передбачають бажану реорганізацію діючого Міністерства екології та природних ресурсів України й створення Міністерства еколо-економічного розвитку України, децентралізацію регулювання еколо-економічного розвитку, державне дегрегулювання (посилення ролі екологічного підприємництва і громадськості). Ринкові інновації охоплюють розвиток ринку природних ресурсів, розвиток ринку торгівлі квотами на викиди, структурні зміни на користь екологічно орієнтованих видів економічної діяльності та подальше становлення екологічної економіки. Орієнтувшись на структурний підхід, сформульовано пріоритети еколо-економічного розвитку України в розрізі складових природно-ресурсного потенціалу.

The classification of possible types of policy on various conceptual features in the article was made. The most acceptable of them for Ukraine in the field of ecological and economic development was highlighted. Ways of ecological and economic development of Ukraine in terms of solving the acute problems, implementation of managerial and market innovations were proposed. Priorities of ecological and economic development of Ukraine in terms of components of natural resource potential were formulated.

Ключові слова: еколо-економічний розвиток, політика еколо-економічного розвитку, тип політики, стратегія еколо-економічного розвитку.

Key words: ecological and economic development, policy of ecological and economic development, type of policy, strategy of ecological and economic development.

Еколо-економічний розвиток України є стратегічним об'єктом управлінських впливів. Цей процес потребує наукових обґрунтувань концептуальних підходів формування політики та шляхів забезпечення еколо-економічного розвитку. Політика еколо-економічного розвитку є сукупністю заходів, вироблених та впроваджуваних конкретними структурами – органами державної влади, органами місцевого самоврядування, громадськими інститутами, підприємствами та організаціями, науковими та освітніми установами, окремими особами (особливо, якщо це авторитетні у суспільстві та на міжнародній політичній арені люди). З огляду на те, що цілісних наукових напрацювань з даного питання в українській економічній науці є дуже мало, дане дослідження покликане систематизувати концептуальні підходи до формування політики еколо-економічного розвитку, а також обґрунтувати пріоритети з урахуванням глобальних викликів.

Дослідження виконане на матеріалах українських учених з питань формування і реалізації екологічної політики (О. Мельниченко, [2], В. Шевчук [10]), парадигми сталого розвитку (дослідження під редакцією Б. Патона [3]), а також з використанням положень низки нормативно-правових документів – Стратегії сталого розвитку «Україна-2020» [9], Стратегії державної екологічної політики України на період до 2020 року [7], Енергетичної стратегії України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» [1], Програми державної підтримки розвитку нетрадиційних та відновлюваних джерел енергії та малої гідро- і теплоенергетики [8], Державної цільової екологічної програми проведення моніторингу навколошнього природного середовища [6].

Метою статті є наукове обґрунтування концептуальних підходів формування політики еколо-економічного розвитку України та визначення пріоритетних заходів у даній сфері. Для цього були поставлені завдання:

- класифікувати можливі типи політики за різними концептуальними ознаками та виділити найбільш прийнятні для України у сфері еколого-економічного розвитку;
- запропонувати шляхи забезпечення еколого-економічного розвитку України з погляду вирішення гострих проблем, здійснення управлінських і ринкових інновацій;
- сформулювати пріоритети еколого-економічного розвитку України в розрізі складових природно-ресурсного потенціалу.

Існують різні концептуальні підходи регулюючого впливу, які визначають тип політики. Нижче відобразимо логіку обґрунтування шляхів еколого-економічного розвитку України з огляду на домінуючий тип політики еколого-економічного розвитку:

- залежно від середовищних умов – реформістська, ситуативна, консервативна політика еколого-економічного розвитку. Для України актуальним є реформістсько-сituативний тип, що означає неприпустимість кардинальних реформ в умовах гострих політичних протистоянь та загрози територіальній цілісності держави. З іншого боку, якщо у сфері використання ресурсів навколошнього природного середовища не буде помітною поступова деолігархізація впливу, демонополізація, покращення умов самозайнятості, малого і середнього підприємництва та інноваційної діяльності в ресурсомістких сферах, як от сільське господарство, то рівень соціальної напруги й надалі зростатиме, що поставить Україну на поріг нового етапу революційних протистоянь;

- залежно від ідеологічної основи – соціально-демократична, ліберальна, консервативна, націоналістична, прагматична політика еколого-економічного розвитку. Як це не дискусійно звучить, наразі для України актуальним є націоналістичний тип політики. Він має базуватись на обґрунтованій основі – пріоритеті національних інтересів, інтересів українського народу. Такий тип політики має виражатись у неприпустимості експлуатації природно-ресурсного потенціалу держави з ризиками несприятливих умов розвитку наступних поколінь, а також доступу іноземних суб'єктів до використання ресурсів навколошнього природного середовища (як явного, так і прихованого – через інформаційні, управлінські впливи);

- залежно від врахування досвіду інших держав: інтеграційна, змішана, автономна політика еколого-економічного розвитку. Для України наразі актуальною є інтеграційна політика, але за умов збереження проєвропейського вектору інтеграції. Досвід європейських держав у будь-якому разі є взірцевим з огляду на ті проблеми у сфері використання ресурсів навколошнього природного середовища, які існують в Україні. Прозорість, об'єктивність, відповідальність – це ті принципи еколого-економічного розвитку, які так потрібні в Україні. Тому імплементація європейських стандартів, яка так тяжко здійснюється в нашій державі, стойть на порядку денного;

- залежно від характеру застосування механізмів державного регулювання: обмежуюча, стимулююча, стримуюча, дозвільна, мобілізаційна, відтворювальна, комбінаційна політика еколого-економічного розвитку. Для України усі типи є актуальними, що обумовлює необхідність комбінаційної політики. Домінування того чи іншого характеру регулюючих механізмів залежить від сфері застосування та об'єкту впливу;

- залежно від обов'язковості виконання управлінських рішень: директивна, рекомендаційна, прихована політика еколого-економічного розвитку. Вибір одного з типів політики за даним критерієм для України є неоднозначним. З одного боку, одразу робиться вибір на користь директивної політики. Однак в умовах олігархічної влади з слабо розвиненою політичною культурою такий пріоритет не буде ефективним. Найбільш прийнятним є прихований тип політики. Це означає, що реальний вплив на покращення ситуації у сфері використання ресурсів навколошнього природного середовища можливий через підтримку окремих владних суб'єктів, незаангажованих та дійсно зацікавлених у вирішенні екологічних проблем, а також з допомогою тиску громадськості та підприємницької ініціативи в умовах стихійного державного регулювання;

- залежно від форм реалізації державної екологічної та економічної політики: прямий вплив (безпосереднє державне адміністрування), пряме фінансування, створення умов для ринкового саморегулювання, непряме економічне стимулювання (надання податкових, митних та ін. пільг) [2, с. 3]. Вважаємо, що для України за нинішніх умов, що випливає з формулювань попереднього пункту, важливим пріоритетом політики еколого-економічного розвитку є створення умов для ринкового саморегулювання. Тобто за існуючої політичної еліти необхідним є державне дегрегулювання сфері використання ресурсів навколошнього природного середовища. Таке дегрегулювання має бути тимчасовим – до зміни політичної влади в Україні та посилення позицій громадянського суспільства;

- залежно від часових характеристик реалізації механізмів: спланована (стратегічна, превентивна), ситуативна (актикрізова, стабілізаційна) політика еколого-економічного розвитку. Якщо дивитись на ситуацію узагальнено, то для України нагальною є ситуативна політика з поєднанням антикризових і стабілізаційних заходів. Антикризовість має проявлятись у протидії подальшому посиленню монополізації ринку природних ресурсів та обмеженню доступу до окремих видів діяльності національної економіки суб'єктів малого та середнього бізнесу. Ядром антикризових заходів має бути підтримка екологічного підприємництва. Стабілізаційна політика, власне, має орієнтувати на стратегічні цілі еколого-економічного розвитку. Такі цілі мають різнятись для різнострокових стратегій. Короткострокова стратегія має орієнтуватись

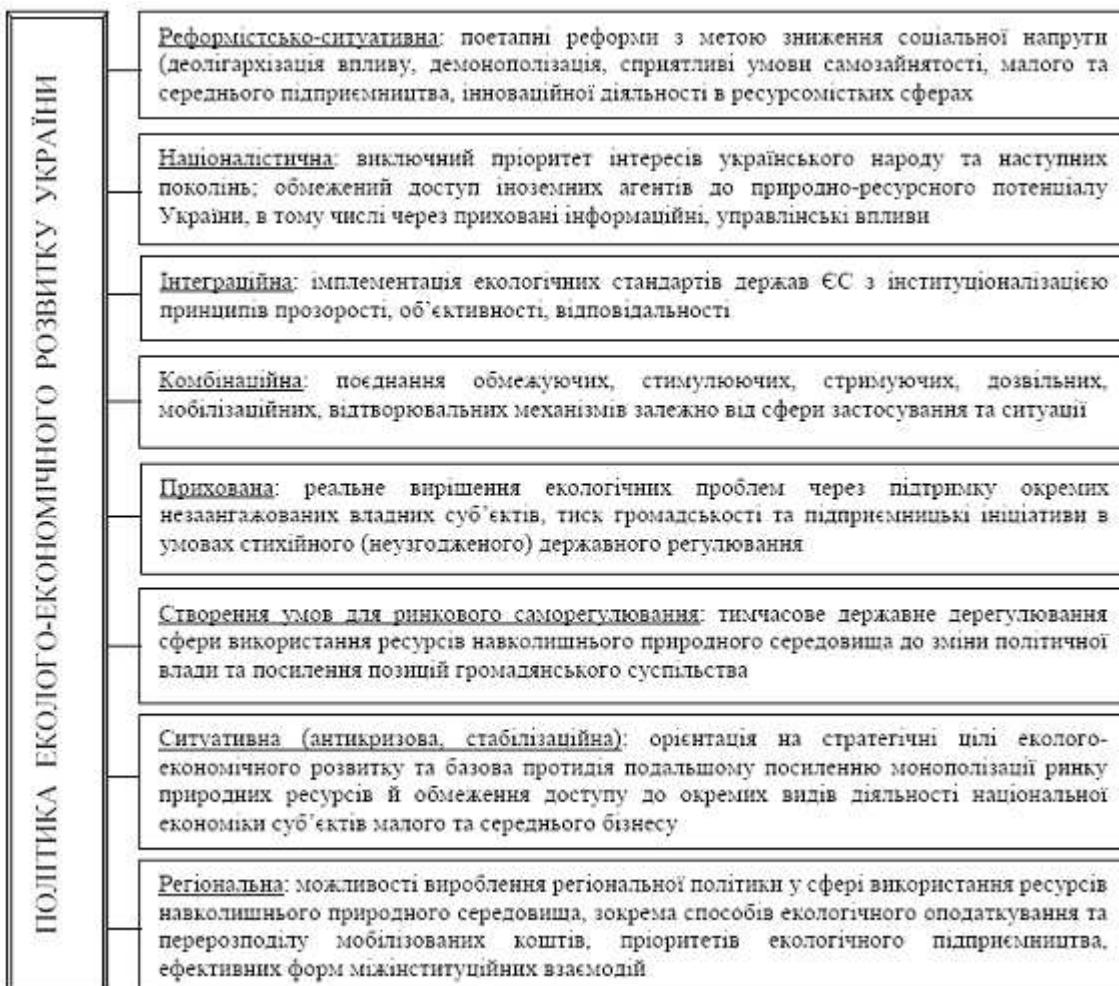
на вирішення гострих проблем еколого-економічного розвитку, пов'язаних з використанням і відновленням ресурсів, покращенням стану довкілля та забезпеченням безпеки середовища проживання і господарювання. Середньострокова стратегія – на забезпечення затребуваного економічного зростання на основі використання ресурсів навколошнього природного середовища з обґрунтуванням еколого-економічної ефективності. Основною метою стратегії еколого-економічного розвитку України на довгостріковий період має бути формування конкурентоспроможних еколого-економічних систем з розвиненим інституціональним середовищем (розумна ієрархія потреб суспільства в умовах задоволення основних потреб життєдіяльності). Якщо стабілізаційна політика еколого-економічного розвитку України буде орієнтоватись на такі пріоритети, то це дасть змогу вирівняти (усталити) ситуацію в сфері використання ресурсів навколошнього природного середовища з позитивним впливом на економічну ситуацію в державі та рівень соціальної напруги;

- залежно від рівня реалізації: національна, регіональна, локальна політика еколого-економічного розвитку. Це дуже важливий для України підхід. Здійснення поки ще штучно гальмуючої децентралізації влади, реалізація адміністративно-територіальної реформи фактично б вирішили численні проблеми соціально-економічного розвитку нашої держави і не лише у сфері використання ресурсів навколошнього природного середовища. Успішна реалізація реформи децентралізації дозволила б розпочати очікувані реформи в інших сферах – освіти, охорони здоров'я, податків і фінансів, зокрема й щодо еколого-економічного розвитку. Ймовірність ефективного екологічного оподаткування на місцях з подальшим перерозподілом мобілізованих коштів на цілі еколого-економічного розвитку є значно вищою в умовах просторового зближення владних структур і територіальних громад, що надає їм додаткові важелі впливу на управлінські рішення. Тому для України дуже актуальним наразі є регіональний тип еколого-економічного розвитку зі збереженням контролюючих та концептуально регламентуючих функцій центральних органів державної влади.

На рис. 1 узагальнено викладені ідеї щодо домінуючого типу політики еколого-економічного розвитку України.

Розуміючи концептуальні підходи формування політики і пам'ятаючи про необхідність урахування глобальних екологічних проблем, конкретизуємо шляхи забезпечення еколого-економічного розвитку України.

Завдання державного регулювання еколого-економічного розвитку країни мають бути орієнтовані на загальні (макро- і мезо-) економічні умови, на бізнес-середовище, на некомерційний сектор діяльності, домашні господарства. У межах даних завдань доцільно визначати пріоритети забезпечення еколого-економічного розвитку України, пам'ятаючи про глобальні екологічні проблеми.

Рис. 1. Інноваційні засади політики еколо-економічного розвитку України

*Джерело: авторська розробка

У дослідженнях щодо сталого, еколо-економічного розвитку можна знайти різні погляди на пріоритети їх забезпечення. В авторитетному дослідженні під редакцією Б. Патона містяться обґрунтування основних завдань політики сталого розвитку щодо забезпечення збалансованого соціально-економічного зростання, а також головних завдань політики сталого розвитку щодо охорони навколошнього природного середовища та раціонального використання природних ресурсів [3, с. 41-42] (табл. 1). Дані завдання чітко демонструють їх протистояння (антагонізм), що визначає необхідність їх закладення в основу еколо-економічного балансування. Їх розуміння необхідне для виділення пріоритетів еколо-економічного розвитку як способу:

- досягнення цілей сталого розвитку;
- комерціалізації екологічних проектів, що підвищує інтерес до них суб'єктів бізнесу, інших стейкхолдерів.

Таблиця 1.**Антагонізм економічних та екологічних завдань політики сталого розвитку**

Забезпечення збалансованого соціально-економічного зростання	Політика охорони навколошнього природного середовища і раціонального використання природних ресурсів
Економічні інтереси	Екологічні інтереси
<p>- формування міжгалузевої структури виробництва, що повинна відповідати світовим стандартам і потребам економіки держави, підвищення соціально-екологічної орієнтації галузей, збільшення у структурі промислового виробництва частки легкої і харчової промисловості;</p> <p>- обмеження розвитку сировинних і напівфабрикатних виробництв, поетапне зменшення обсягу експорту продукції видобувних та інших ресурсо- та енергоємних галузей, нарощування обсягу виробництва продукції, що має закінчений технологічний цикл і сприяє сталому використанню власного природно-ресурсного потенціалу;</p> <p>- технічне переоснащення виробництва на основі впровадження новітніх наукових досягнень, енерго- і ресурсоощадливих та безвідхідних технологій, широке застосування відновлюваних джерел енергії, розв'язання проблеми утилізації відходів, що утворюються у процесі господарської та іншої діяльності;</p> <p>- регульоване збільшення обсягу виробництва високоякісних продуктів харчування, якісна зміна структури харчування населення, підвищення калорійності продукції;</p> <p>- формування раціональної структури виробництва, розподіл і використання енергії, підвищення технічного рівня та екологічної безпеки теплових електростанцій шляхом застосування новітніх ефективних технологій спалювання палива</p>	<p>- зменшення кількості джерел викидів забруднюючих речовин в атмосферу, підвищення рівня їх екологічної безпеки і поліпшення стану атмосферного повітря;</p> <p>- забезпечення економії первинних ресурсів, розв'язання проблеми утилізації відходів виробництва шляхом удосконалення структури його розміщення, формування виробничих комплексів замкнутого циклу;</p> <p>- сповільнення процесу деградації ґрунтів, збереження водних ресурсів і об'єктів як унікальних складових довкілля;</p> <p>- забезпечення належної охорони та збереження лісових ресурсів і екосистем, посилення природоохоронних функцій лісів, здійснення комплексу лісогосподарських заходів щодо зниження рівня радіоактивного забруднення лісового фонду;</p> <p>- реалізація заходів щодо гарантування безпеки довкілля під час видобування корисних копалин;</p> <p>- підвищення ефективності державного контролю за додержанням вимог природокористування і збереження довкілля шляхом застосування економічних та адміністративних санкцій;</p> <p>- розвиток системи сертифікації, екологічного аудиту та страхування, ліцензування екологічно небезпечних видів діяльності, поступовий переход на систему міжнародних стандартів технологічних процесів</p>

*Джерело: побудовано автором за даними [3, с. 41-42]

Парадигмальні пріоритети забезпечення сталого розвитку, породжені в антагонізмі економічних та екологічних завдань, регламентуються в чинній нормативно-правовій базі України, зокрема в документах стратегічного і програмного характеру. Орієнтувшись на Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020», метою якої є впровадження в Україні європейських стандартів життя та вихід України на провідні позиції у світі, було виділено такі пріоритети реформ, що стосується еколо-економічного розвитку, як реформа енергетики, реформа сільського господарства та рибальства, земельна реформа, програма енергоефективності, програма збереження навколошнього природного середовища, програма енергонезалежності [9]. Програму енергонезалежності виділено як одну з першочергових у реалізації, головним завданням якої є забезпечення енергетичної безпеки і переход до енергоефективного та енергоощадного використання та споживання енергоресурсів із впровадженням інноваційних технологій шляхом [9]: зниження енергоємності ВВП; забезпечення

максимально широкої диверсифікації шляхів та джерел постачання первинних енергоресурсів; лібералізації ринків електричної і теплової енергії, вугілля та газу, перехід на нову модель їх функціонування; інтеграції енергосистеми України з континентальною європейською енергосистемою ENTSO-E; реорганізації публічного акціонерного товариства «Національна акціонерна компанія «Нафтогаз України» відповідно до Третього енергетичного пакету ЄС та ін. Заявлені заходи є доволі суттєвими. Фактично вони руйнують усталену систему доступу до паливно-енергетичних ресурсів та збереження окремими суб'єктами важелів впливу на владу і суспільство. Виникає питання, наскільки реальним до втілення на період до 2020 року є ці заходи.

У 1997 році за ініціативи НАН України було внесено на розгляд Верховної Ради України проект Програми державної підтримки розвитку нетрадиційних та відновлюваних джерел енергії та малої гідро- і теплоенергетики як складової частини Національної енергетичної програми України[8]. Однак він так і не був впроваджений у життя. Наразі розглядається Енергетична стратегія України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність», схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 серпня 2017 року. Перевагою даної стратегії є етапність у досягненні цілей [1]:

- 1-й етап – реформування енергетичного сектору (до 2020 року): головні акценти будуть зроблені на впровадження реформ та формування конкурентного й інвестиційно привабливого середовища;

- 2-й етап – оптимізація та інноваційний розвиток енергетичної інфраструктури (до 2025 року): орієнтований на роботу в умовах нового ринкового середовища та фактичної інтеграції об'єднаної енергетичної системи України з енергосистемою Європи, що суттєво вплине на обґрунтування вибору об'єктів для реконструкції або нового будівництва в енергетичній сфері та на підвищення енергоефективності;

- 3-й етап – забезпечення сталого розвитку (до 2035 року): спрямований на інноваційний розвиток енергетичного сектору й будівництво нової генерації.

Серед інших чинних програмних нормативно-правових документів, які регламентують основи еколо-економічного розвитку, слід назвати Державну цільову екологічну програму проведення моніторингу навколошнього природного середовища, яка затверджена 2007 року та орієнтована на забезпечення розвитку єдиної державної системи моніторингу навколошнього природного середовища [6]. Даний програмний норматив є предметним, однак 10-річна давність його дії дає змогу оцінити ефективність з погляду реального і комплексного моніторингу ситуації у сфері використання ресурсів навколошнього природного середовища, екологічного виховання населення, яке у своїй більшості навіть не володіє практикою сортuvання відходів.

Особливу увагу слід звернути на пріоритети екологічної політики в Україні, регламентовані Законом України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року», який нині активно обговорюють з метою оновлення на період до 2030 року з урахуванням результатів виконання Національного плану дій з охорони навколошнього природного середовища на період 2011-2015 років. Даний норматив регламентує мету національної екології політики та цілі: підвищення рівня суспільної екологічної свідомості; поліпшення екологічної ситуації та підвищення рівня екологічної безпеки; досягнення безпечної для здоров'я людини стану навколошнього природного середовища; інтеграція екологічної політики та вдосконалення системи інтегрованого екологічного управління; забезпечення екологічно збалансованого природокористування; удосконалення регіональної екологічної політики та ін. [7]. Нова редакція Стратегії державної екологічної політики до 2030 року має стати інструментом зміни екологічного курсу країни на європейський, принаймні такі заяви роблять українські політики [5]. Також профільне міністерство працює над проектами Стратегії Низьковуглецевого розвитку, Національної стратегії поводження з відходами.

Огляд різних стратегічних і програмних нормативів, положення яких мають пряме чи опосередковане відношення до еколо-економічного розвитку, можна продовжувати. Однак тут важливо зробити висновок, що всі згадані та інші нормативи містять величезну кількість регламентованих пріоритетів щодо використання ресурсів навколошнього природного середовища, ефективних способів регулювання, моніторингу ситуації. Однак чинність таких документів поки не стала ознакою досягнення регламентованих цілей. Питання стоїть не в охопленні усіх проблем і пріоритетів в одному документі, а у реальному розумінні можливостей їх вирішення і досягнення. Тому при виробленні цілей Стратегії еколо-економічного розвитку України, нами поставлено в пріоритет не лише можливість їх досягнення, але й на слідковість впливу. Якщо первинні цілі не будуть досягнуті, то це не дозволить перейти на етап досягнення вторинних цілей і цілей вищого порядку. Не можна одразу ставити високі цілі на засадах сталості без забезпечення базових вимог. Для українського суспільства такими вимогами наразі такими є: 1) демонополізація ринку природних ресурсів; 2) промоція екологічного маркетингу з метою формування екологічно орієнтованого попиту та задоволення відповідних потреб; 3) цільовий еколо-економічний розвиток в обмежених просторових масштабах (своєрідна еколо-економічна децентралізація). Особливо складною в досягненні є перша ціль. Однак без цього кроку неможливо здійснювати інші зміни з стимулуванням еколо-економічного розвитку та становленням екологічної економіки.

Для досягнення цілей Стратегії еколо-економічного розвитку України можна застосовувати різні шляхи. Нижче розглянемо основні підходи до їх визначення, які у вітчизняних реаліях слід поєднувати:

- вирішення гострих проблем – екологічних, економічних, еколого-економічного балансування;
  - здійснення управлінських інновацій:
  - інституційні інновації – у т.ч. реорганізація діючого Міністерства екології та природних ресурсів України й створення Міністерства еколого-економічного розвитку України, децентралізація регулювання еколого-економічного розвитку, державне державлення (посилення ролі екологічного підприємництва і громадськості);
  - ресурсні інновації – впровадження ефективних заходів покращення ситуації у розрізі різних складових природно-ресурсного потенціалу;
- 3) здійснення ринкових інновацій:
- розвиток ринку природних ресурсів;
  - розвиток ринку торгівлі квотами на викиди;
  - структурні зміни на користь екологічно орієнтованих видів економічної діяльності та подальше становлення екологічної економіки.

Перший шлях еколого-економічного розвитку передбачає основний фокус на вирішення екологічних проблем, проблем узгодження екологічних та економічних інтересів. Такий проблемний фокус є доволі поширеним у наукових дослідженнях, що обумовлено існуванням величезної кількості ризикових тенденцій і ситуацій, які з плинном часу лише збільшуються та поглинюються. Як пише В. Шевчук, для створення умов щодо реалізації сучасних екологічних вимог треба подолати проблеми в екологічному управлінні, а саме: законодавчу невизначеність системного екологічного управління; недостатню професійну екологічну підготовку управлінського персоналу щодо володіння методологією системного підходу; міжгалузеву методологічну неузгодженість функцій екологічного управління; міжгалузеву нормативну невідповідність моделей екологічного управління; функціональну невідповідність національної системи екологічного управління Європейському регламенту 1836/93 і міжнародним стандартам серії ISO 14000[10]. Такі ж пріоритети вирішення проблем у сфері екології та еколого-економічного розвитку можна визначати щодо ефективності використання природно-ресурсного потенціалу, рівня розвитку екологічного підприємництва, якості екологічної освіти і т. д.

Другий шлях орієнтований на управлінські інновації. Особливу увагу звертаємо на інновації ресурсні, які передбачають впровадження ефективних заходів покращення ситуації у розрізі різних видів природних ресурсів. Авторське бачення таких пріоритетів відображене в табл. 2.

Таблиця 2.
Пріоритети еколого-економічного розвитку України: ресурсний підхід

№ з/п	Складова	Пріоритети
1	Земельні ресурси	<ul style="list-style-type: none"> с Продовження мораторію на продаж землі до часу покращення рівня добробуту українського населення с Регіональний підхід у регулюванні рівня навантаження на земельні ресурси за показником розораності земель с Демонополізація ринку мінеральних добрив та прозора система контролю за їх використанням с Подальша прозорість та інформованість громадськості щодо прав власності на земельні ресурси (геоінформаційні системи) с Розвиток екологічного сільського господарства у структурі екологічної економіки
2	Лісові ресурси	<ul style="list-style-type: none"> с Поступовий відхід від загрозливої практики несанкціонованих вирубок та експорту кругляку с Підтримка відтворення лісів
3	Водні ресурси	<ul style="list-style-type: none"> с Зниження втрат води при водокористуванні у зв'язку з недосконалістю технологій промислового та сільськогосподарського виробництва с Впровадження ефективної системи обліку використання води з обґрунтованою тарифною системою оплати населенням та юридичними особами с Модернізація та підвищення потужності очисних споруд с Поширення практики використання дощувальних машин, технологій внутрішньогрунтового поливу
4	Повітряний простір	<ul style="list-style-type: none"> с Впровадження нових технологій утилізації викидів та очищення атмосферного повітря с Підтримка використання екотранспорту
5	Паливно-енергетичні ресурси	<ul style="list-style-type: none"> с Поступове заміщення альтернативними джерелами енергії с Демонополізація ринку

* Джерело: авторська розробка

Окрему увагу хочемо звернути на особливості використання земельних ресурсів, зокрема в частині нинішніх дискусій щодо продажу землі. Дозвіл на продаж землі в умовах зубожіння населення є серйозним ризиком. Це може призвести до виникнення новітніх «латифундій». У глобальному, зокрема європейському масштабі, Україну в поки бачать аграрною державою. Однак, за умов політичного рішення надання права продажу землі, для нашої держави вже у найближчі 5 років буде ймовірним сценарій утворення 200-300 «латифундій» з фактичним відлученням українського селянина від будь-яких (соціально-трудових, фінансово-майнових та ін.) відносин. Власникам землі буде вигідніше використовувати робочу силу іноземців, які є більш дисциплінованими, без шкідливих звичок (зокрема вживання алкоголю) та згодні проживати у спеціально облаштованих бараках. Така модель використання земельних ресурсів України жодним чином не сприятиме покращенню добробуту місцевого населення. Тому дія мораторію на продаж землі наразі є дуже важливою в плані використання даної стратегічної складової природно-ресурсного потенціалу України.

Отже, шляхи забезпечення еколо-економічного розвитку України в період глобалізаційних процесів повинні охоплювати інституційні, ресурсні та ринкові інновації з одночасним вирішенням гострих питань еколо-економічного балансування. Дуже актуальним є затвердження та реалізація Стратегії еколо-економічного розвитку України, яка б не ставила за мету охопити більшість проблем та напрямів, а концентрувала увагу на тих питаннях, які потребують першочергового вирішення і підтримки. В іншому разі подальше прийняття стратегічних і програмних нормативів буде характеризуватись високим формалізмом, а природно-ресурсний потенціал України – слугувати засобом подальшого накопичення капіталу окремими бізнесово-олігархічними групами. Великі сподівання на тиск владних структур ЄС, а також громадський контроль українського суспільства. Також слід враховувати можливості підприємницького середовища, яке в Україні перебуває у специфічних умовах. Здатне адаптуватись до негативних впливів владних структур, вітчизняне підприємництво може стати осередком продукування і впровадження екологічних інновацій. Тому процес становлення екологічної економіки з посиленням впливу ринкових механізмів може стати одним з шляхів вирішення численних проблем еколо-економічного розвитку України, що буде напрямом подальших досліджень автора.

Список використаних джерел.

1. Енергетична стратегія України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.08.2017 року № 605-р : Міністерство енергетики та вугільної промисловості України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/doocatalog/document?id=245239554>
2. Мельниченко О. А. Елементи державної екологічної політики / О. А. Мельниченко // Державне будівництво. – 2016. – № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2016-2/doc/1/01.pdf>
3. Національна парадигма сталого розвитку України / за заг. ред. академіка НАН України, д.т.н., проф., засл. діяча науки і техніки України Б. Є. Патона. – К. : Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України», 2012. – 72 с.
5. Остап Семерак: Мінприроди виносить на громадське обговорення нову Стратегію екологічної політики до 2030 року (12.09.2017) : Урядовий портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=250261781&cat_id=244277212
6. Про затвердження Державної цільової екологічної програми проведення моніторингу навколишнього природного середовища : Постанова Кабінету Міністрів України від 5.12.2007 року № 1376 : Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1376-2007-%D0%BF>
7. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року : Закон України від 21.12.2010 року № 2818-VI : Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/ru/2818-17>
8. Про Програму державної підтримки розвитку нетрадиційних та відновлюваних джерел енергії та малої гідро- і теплоенергетики : Постанова Кабінету Міністрів України від 31.12.1997 року № 1505 : Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1505-97-%D0%BF>
9. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» : Указ Президента України від 12.01.2015 року № 5/2015 : Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>
10. Шевчук В. Я. Екологічне управління : Підручник / В. Я. Шевчук : Westudents [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://westudents.com.ua/knigi/80-ekologchne-upravlnnya-shevchuk-vya.html>

References.

1. Cabinet of Ministers of Ukraine (2017), Order "Energy Strategy of Ukraine for the period up to 2035 "Safety, Energy Efficiency, Competitiveness"", available at: <http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/doocatalog/document?id=245239554>
2. Melnychenko, O. A. (2016), "Elements of the State Environmental Policy", *Derzhavne budivnytstvo*, vol. 2, [Online], available at: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2016-2/doc/1/01.pdf>

3. Paton, B. Ye. (2012), *Natsionalna paradyhma staloho rozvytku* [National Paradigm of Sustainable Development of Ukraine], Derzhavna ustanova «Instytut ekonomiky pryrodokorystuvannia ta staloho rozvytku Natsionalnoi akademii nauk Ukrayny», Kyiv, Ukraine, p. 72.
5. Semerak Ostap (2017), "The Ministry of Environmental Protection issues a new Environmental Policy Strategy to 2030", *Uriadovyi portal*, [Online], available at: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=250261781&cat_id=244277212
6. Cabinet of Ministers of Ukraine (2007), Resolution "On Approval of the State Target Environmental Program for Environmental Monitoring", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1376-2007-%D0%BF>
7. The Verkhovna Rada of Ukraine (2010), The Law of Ukraine "About the Basic Principles (Strategies) of the State Environmental Policy of Ukraine for the Period till 2020", available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/ru/2818-17>
8. Cabinet of Ministers of Ukraine (1997), Resolution "About the Program of State Support to the Development of Non-traditional and Renewable Sources of Energy and Small Hydro and Heat Power", available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1505-97-%D0%BF>
9. President of Ukraine (2015), Decree "About the Strategy of Sustainable Development "Ukraine-2020""", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>
10. Shevchuk, V. Ya. *Ekolohiphne upravlinnia* [Environmental management], [Online], available at: <http://westudents.com.ua/knigi/80-ekologchne-upravlennya-shevchuk-vya.html>

Стаття надійшла до редакції 14.09.2017 р.

Вropy

ТОВ "ДКС Центр"